

Maria Montessori

A GYERMEK
FELFEDEZÉSE

Előszó a magyar kiadáshoz

Jelen kötetünket, *A gyermek felfedezését* Montessori műveinek eredeti megjelenési sorrendjétől eltérően *A gyermekkor titka* című könyv után jelentetjük meg magyar nyelven. Ezt elsősorban a művek jellege indokolja: míg *A gyermekkor titka* főként történeti-elméleti alapvetés – a szerző e munkája jelentős részében módszere kialakulásának tudományos, filozófiai és történeti háttérébe avat be –, addig *A gyermek felfedezése* gyakorlatiasabb, a módszer eszközeire, a megvalósítás környezeti feltételeire fókuszáló útmutató.

Fontos megjegyezni, hogy a mű magyar kiadása, amelyet az olvasó most a kezében tart, az eredeti, teljes olasz szöveg rövidített változata. Az olasz kiadásból kimaradt szövegek közötti részeket (...) jelöléssel tüntettük fel, ettől csak ott tekintettünk el, ahol egy fejezet kihagyással kezdődik. A fejezetszámozás „ugrásai” a teljes egészükben kimaradt fejezetek helyére utalnak.

A kihagyásokat több szempont is indokolta.

Egyfelől szerettünk volna egy könnyen forgatható, a mindennapokban jól hasznosítható segédkönyvet adni az olvasó kezébe. A szakmai részletek, a tárgyi eszközök teljes körű bemutatása helyett tehát azokat a mozzanatokat emeltük ki, amelyek minden gyakorló vagy leendő szülőnek betekintést engednek Montessori világába, és támpontokat kínálnak a gyerekek ezen alapelveken nyugvó gondozásához, pedagógia kíséréséhez, de akár a felnőtt

(a szülő, a pedagógus) önmegismeréséhez is. Épp ezért ki-
maradtak olyan, speciális pedagógiai problémákat tárgya-
ló részek, mint például a matematikaoktatás megreformá-
lása. Fontosnak tartjuk azonban e helyütt hangsúlyozni,
hogy a matematikatanítás megújítása Montessori egyik
legkiemelkedőbb teljesítménye. A tízes számrendszerre
alapozott gondolkodás, az alpműveletek tevékenysége-
ken keresztül történő elsajáttatása, a nulla fogalmának
hangsúlyosabb szerepeltetése vagy az aritmetika tanítása
mind forradalmian új gyakorlat volt a részéről.

Másfelől igyekeztünk a korszerű, napjaink pedagógiai-
pszichológiai fejleményeivel is harmonizáló, illetve a
– szintén napjaink kívánalmainak megfelelő – világnéze-
tileg semleges szövegrészeket beválogatni; így elhagytuk
például a vallásos nevelésre vonatkozó fejezetet, vagy azt a
ma már megkérdőjelezhető okfejtést, miszerint bizonyos,
kézügyességet kívánó szakmák elsajátítását már 3–6 éves
korban el kell kezdeni. Ezzel szemben Montessori múlha-
tatlan érdeme például a munka fogalmának és gyakorla-
tának bevezetése a gyerekek mindennapi életébe, amely
előnyös hatásait a legfrissebb pszichológiai kutatások is
igazolják; ezek a szövegrészek természetesen a magyar ki-
adásban is olvashatók.

Harmadrészt azokra a fejezetekre irányítottuk a reflek-
torfényt, amelyek szemléletesen mutatják be az olvasónak:
Montessori bizonyos elvei aktuálisabbak, mint valaha.
Tanulságos, hogy az olasz pedagógus a felnőtté érés si-
keres folyamatához a gyerekek szabadságát, önállóságát,
a fejlődéshez és a szuverenitáshoz való jogát tartja első-
rendűen fontosnak, és ebben kiemelt szerepet tulajdonít

a természethez való visszatérésnek, a lelassulásnak, a csend megteremtésének, az egyszerűségekre való törekvésnek. Ezek mind-mind a mai társadalom „hiánycikkei” is, sőt, ha lehetséges, még távolabb kerültünk tőlük, mint amilyen távol Montessori korában volt bármely felnőtt és gyerek. Nem kevésbé aktuális az iskolarendszer kemény bírálata: amikor a szerző többek között „börtönszerű” körülményekről beszél, a merev tartásba, kényelmetlen padokba, napi nyolc-kilenc órás, folyamatos koncentrációra kényszerített gyerekek sorsát firtatja, akár a mai átlagiskolásról is szólhatna beszámolója.

Bizakodunk tehát, hogy a szakma figyelmét sem kerüli majd el *A gyermek felfedezése*, és ha csak vízbe dobott apró kavicsként is, vet majd fodrokat napjaink kevésbé előnyös oktatási-nevelési gyakorlataiban.

*

Montessori jelen művében ábrázolt szemléletének eszenciális összefoglalója is lehetne e néhány mondata: „Az új nevelés tehát nem csupán abban áll, hogy eszközöket adunk az egyes tevékenységek elsajátításához, hanem abban is, hogy meghagyjuk a gyermek számára a döntés szabadságát. Ennek köszönhetően válik a gyermek gondolkodó és szorgalmas emberré, aki szívének megfelelő döntéseket hoz, és az általunk feltételezettektől oly különbözőek választásai, és aki – olykor nagy lendület hevében, máskor finom törődéssel – belső énje által vezérelt cselekedeteket hajt végre. Így gyakorol, így lépked előre meglepő magabiztossággal saját lelkiismerete ösvényén.”

Ennek fényében a kötet záró bekezdése meglepően sötét tónusúnak érződhet az olvasó számára. *A gyermekkor titka* című, magyarul korábban megjelent könyv ismeretében azonban már értelmet nyer a látszólagos pesszimizmus: abban a művében Montessori alapvetően „a társadalmi lényé” váló gyermek útját mutatja be, azaz annak a veszélyeit, hogy a felnőtt világ a maga évszázados vagy azon is túlnyúló tradicionális elvárásaival, szabályrendszereivel, szokásaival hogyan emészti fel a mindenkiben ott lakozó gyermeket, és hogyan öli meg azt az életre, szeretetre, tudásra szomjazó lényt, aki minden egyes megszülető teremtményben alakot ölt. A borúsnak tetsző képre épp *A gyermek felfedezése* adja meg a választ: Montessori módszere valójában a természet törvényeinek követésére buzdít a betokosodott társadalmi tradíciók vak átvételével szemben.

I. KRITIKAI ÉSZREVÉTELEK A TUDOMÁNY ISKOLAI ALKALMAZÁSÁRÓL

Meglátásunk szerint tudós az, aki megérzi, hogy a kísérletezés olyan lehetőség, amely által az élet mély igazságait kutathatja, fellebbentheti a fátylat a természet megigéző titkairól, és kutatás közben olyan szenvedély ébred benne a természet rejtelmei iránt, hogy teljesen megfeledkezik önmagáról. Nem az a tudós, aki csak a műszereket kezeli, hanem az, aki ismeri a természetet. Ez a nemes szenvedélyű kutató külső jelekben is hordozza odaadását, akár egy szerzetes. Azt nevezzük tudósnak, aki a külvilágról megfeledkezve a laboratóriumában él, és olykor különö módon viselkedik, például elhanyagolja az öltözetét, mert teljesen elfeledkezik magáról. Megvakul, mert oly fáradhatatlanul néz a mikroszkópjába; önként fertőzi meg magát tuberkulózissal vagy kolerával, hogy megismerje a betegségek terjedési útját. Tudja, hogy egy vegyi anyag robbanékony, mégis addig kísérletezik vele, amíg fel nem robban.

Ilyen a tudós szellem, akinek a természet felfedi titkait, és akit a felfedezés dicsősége koronáz meg.

A tudósnak tehát nemcsak technikai készségei, hanem bizonyos „szellemisége” is van, és akkor éri el teljesítmé-